

Wpływ pandemii COVID-19 na sytuację osób młodych na europejskim rynku pracy – wybrane aspekty

The impact of the COVID-19 pandemic on the situation of young people in the European labour market – selected aspects

Key words: COVID-19 pandemic, young people, labour market, NEET, youth unemployment, EU social policy

Abstract: The aim of the article is to answer the question of what is the situation of young people on the EU labour market in face of the COVID-19 pandemic. What activities and initiatives are taken to support the EU young generation in search of jobs? The article presents the indicators of the unemployment rate of young people in the EU Member States, the situation of NEET (young people not in employment, education, or training). The second part of the article recommends a number of activities in the field of social policy that may be taken by the EU institutions in response to the crisis caused by the COVID-19 pandemic. The thesis put forward in the article states that the COVID-19 pandemic has worsened the situation of young people on the EU labour market.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, ludzie młodzi, rynek pracy, NEET, bezrobocie młodych, polityka społeczna UE

Streszczenie: Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na sytuację osób młodych na unijnym rynku pracy? Jakie działania oraz inicjatywy podejmują w obszarze wspierania młodej generacji Unii Europejskiej? W artykule przedstawiono wskaźniki dotyczące stopy bezrobocia osób młodych w krajach członkowskich UE, sytuację osób z grona NEET (młodych ludzi niepracujących, nieuczących i nieszkolących się). W dalszej części artykułu zaprezentowano działania i rekomendacje w zakresie polityki społecznej podejmowane przez instytucje UE w obszarze wsparcia ludzi młodych jako odpowiedź na kryzys spowodowany pandemią COVID-19. Teza postawiona w artykule stanowi, iż pandemia COVID-19 doprowadziła do pogorszenia sytuacji ludzi młodych na rynku pracy.

Wstęp

Pandemia COVID-19 oraz związane z nią środki dystansowania społecznego wprowadzone przez wiele krajów na całym świecie spowodowały poważne perturbacje na rynku pracy, związane m.in. z zamykaniem zakładów pracy, upadkiem firm i branż, zwolnieniami pracowników, a w konsekwencji wzrostem wskaźników bezrobocia. Młodzi ludzie są kategorią społeczną najbardziej dotkniętą kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 w porównaniu z innymi grupami wiekowymi. Ów

kryzys jest szczególnie dotkliwy w trzech wymiarach: (1) zakłóceń w kształceniu i szkoleniu, które mogą ograniczyć możliwości zatrudnienia oraz zmniejszyć zarobki w przyszłości; (2) zwiększonych trudności młodych osób poszukujących zatrudnienia i wchodzących na rynek pracy oraz (3) utraty miejsc pracy i dochodów wraz z pogarszającą się jakością zatrudnienia (ILO, 2020, s. 1).

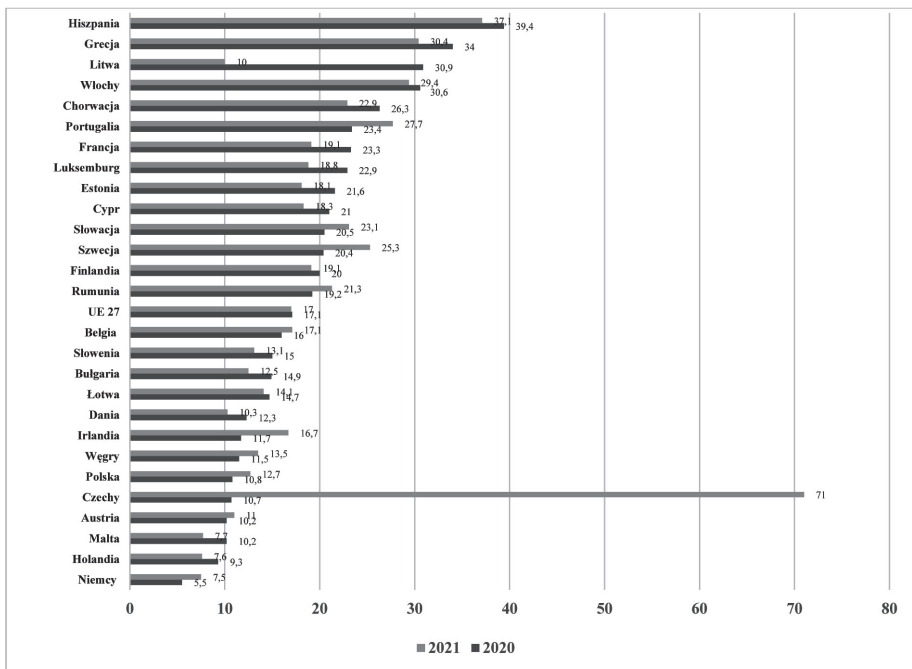
Przedstawiciele młodej generacji zwykle pracują w sektorach, które najbardziej odczuły negatywne skutki pandemii takich, jak handel detaliczny, usługi, hotelarstwo, turystyka, gastronomia; częściej są zatrudniani na podstawie umów cywilnoprawnych i/lub umów na czas określony oraz na niskopłatnych stanowiskach pracy. Dodatkowo młodzi ludzie mocno doświadczyli kilkukrotnego *lockdownu* oraz związanego z tym zamknięcia placówek edukacyjnych i ograniczonych możliwości szkoleniowych, doświadczając jednocześnie najniższego poziomu dobrostanu psychicznego, co w wymiarze społecznym wiąże się z samotnością, depresją i izolacją społeczną (Eurofound 2020, s. 26; Konle-Seidl, Picarella, 2021, s. 8). W szczególnie trudnej sytuacji są osoby młode z grona NEET (ang. *young people not in employment, education or training*), które pozostają poza rynkiem pracy oraz poza systemem edukacji i szkoleń. Pod koniec 2020 roku w Unii Europejskiej (UE) o około 725 tys. więcej młodych ludzi w wieku 15–29 lat nie pracowało, nie kształciło się ani nie szkoliło. W przeciwieństwie do poprzednich kryzysów ekonomicznych z lat 2008/2009 odsetek nieaktywnej zawodowo młodzieży NEET wzrósł dwukrotnie (Konle-Seidl, Picarella, 2021, s. 8). W 2020 roku globalne zatrudnienie ludzi młodych spadło o 8,7% w porównaniu ze spadkiem zatrudnienia ludzi starszych – 3,7% (ILO, 2021a, s. 1; ILO, 2021b, s. 10). Mając na uwadze powyższe problemy, w massmediach zaczęto używać określeń „pokolenie COVID-19 lub pokolenie *lockdownu*”, aby opisać, w jaki sposób młodzi ludzie w nadchodzących latach mogą doświadczać skutków koronakryzysu na rynku pracy oraz w sferze zdrowia psychicznego. Rządy poszczególnych państw, partnerzy społeczni, organizacje i inne podmioty mają do odegrania kluczową rolę w równoważeniu ekonomicznego i społecznego szoku wywołanego pandemią, który dotknął przede wszystkim młode pokolenie (Barford, Coutts, Sahai, 2021, s. 7).

Celem artykułu jest odpowiedź na pytanie, w jaki sposób pandemia COVID-19 wpłynęła na sytuację osób młodych na unijnym rynku pracy? Jakie działania oraz inicjatywy podejmują w obszarze wspierania młodej generacji instytucje UE? W artykule przeanalizowano dostępne opracowania naukowe, raporty unijne oraz dane statystyczne. Teza postawiona w tekście stanowi, iż pandemia COVID-19 doprowadziła do pogorszenia sytuacji ludzi młodych na rynku pracy.

Stopa bezrobocia wśród młodej generacji w krajach Unii Europejskiej

Stopa bezrobocia w młodej grupie wiekowej (15–24 lat) różni się w poszczególnych krajach europejskich. Na koniec 2019 roku, czyli przed wybuchem pandemii COVID-19, wahała się od najniższej wartości 4,7% w Czechach do najwyższej wartości 32,4% w Grecji (Lambovska, Sardinha, Belas, 2021, s. 56). Z danych statystycznych

wynika, iż na koniec grudnia 2020 roku najwyższą stopę bezrobocia osób młodych w wieku 15–24 lat zarejestrowały takie państwa, jak Hiszpania (39,4%), Grecja (34%) oraz Litwa (30,9%). Co czwarta osoba w tej samej kategorii wiekowej pozostawała poza rynkiem pracy w takich krajach, jak: Chorwacja (26,3%), Portugalia (23,4%), Francja (23,3%), Luksemburg (22,9%). Najniższym wskaźnikiem bezrobocia osób młodych cechowały się natomiast Niemcy (5,5%) i Holandia (9,3%). Polska odnotowała wskaźnik 10,8% (w porównaniu ze średnią w UE – 17,1%) (wykres 1).

Rys. 1. Wskaźnik bezrobocia wśród osób w wieku 15–24 lat w UE w latach 2020–2021 (w %)

Źródło: <https://www.statista.com/statistics/613670/youth-unemployment-rates-in-europe/>, dostęp: 4.01.2022.

<https://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>, dostęp: 5.01.2022.

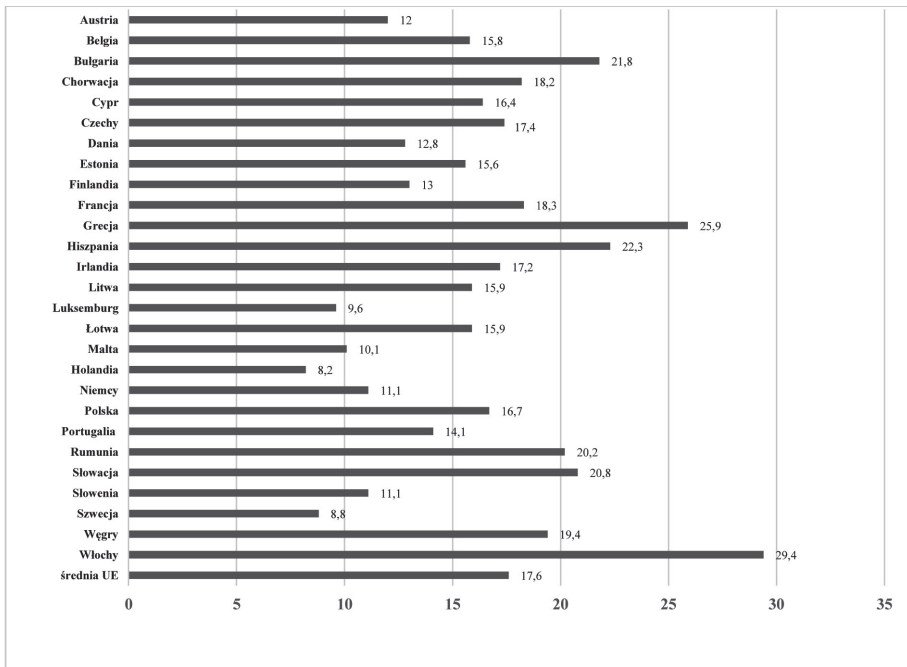
Na koniec lipca 2021 roku, w porównaniu z grudniem 2020 roku, możemy zaobserwować wzrost wskaźników bezrobocia wśród osób młodych w wieku 15–24 lat (wykres 1). Największy odnotowano w Czechach, aż o ponad 60 punktów procentowych (pp.) – do 71%, Irlandii oraz Szwecji – o 5 pp., Portugalii – o ponad 4 pp. W Polsce wskaźnik bezrobocia wzrósł o 2 pp. Wypada wspomnieć również o krajach, w których sytuacja młodego pokolenia na rynku pracy w 2021 roku uległa poprawie w porównaniu z 2020 rokiem. Takim krajem była Litwa, gdzie stopa bezrobocia obniżyła się o ponad 20 pp. W Grecji, Francji i Luksemburgu wskaźnik bezrobocia wśród osób młodych spadł o 4 pp., natomiast w Chorwacji i Estonii – o ponad 3 pp. W innych krajach utrzymał się mniej więcej na tym samym poziomie (np. Finlandia,

Łotwa, Austria). Analizy McKinsey&Company (2020) dowodzą, iż pracownicy w wieku 15–24 lat prawie dwukrotnie częściej niż osoby w wieku 25–54 lat są zagrożeni utratą miejsc pracy (odpowiednio 41% w porównaniu z 25%); stanowią jednak pięć razy mniej wszystkich osób zagrożonych utratą zatrudnienia ze względu na ich niewielki udział w całkowitej sile roboczej.

Sytuacja młodych dorosłych z grona NEET

Akronim NEET (ang. *young people not in employment, education or training*) oznacza młodych ludzi niepracujących, nieuczących i nieszkolących się, którzy ze względu na dużą liczebność znajdują się w kręgu zainteresowań UE. Przedziały wiekowe kwalifikujące jednostkę do grona NEET są różne w zależności od instytucji analitycznej. Eurostat wykorzystuje przedział 20–34 lat, w którym to zjawisko jest najbardziej rozpowszechnione. OECD podaje dane dla przedziału wiekowego 15–19 lat oraz 20–24 lat. W analizach brytyjskich wykorzystuje się natomiast różne przedziały wiekowe: 16–24 lat, 18–24 lat, 16–17 lat (Delebarre, 2016, s. 1; Subocz, 2020, s. 149). Kategoria NEET jest wewnętrznie zróżnicowana. Są wśród niej osoby krótko i długotrwale bezrobotne bądź nieaktywne na rynku pracy i edukacji z własnego wyboru; są tacy, którzy ze względu na swoją niepełnosprawność mają problemy z kontynuacją edukacji i/lub ze znalezieniem zatrudnienia. W populacji NEET mieszczą się także osoby, które w danej chwili są zaangażowane w aktywności artystyczne lub związane z wypełnianiem obowiązków rodzinnych (np. młode matki). Są również ludzie wykształceni poszukujący zatrudnienia lub szkoleń zgodnie ze swoimi kwalifikacjami i zainteresowaniami oraz osoby podejmujące zachowania społeczne związane z naruszaniem norm prawnych (Eurofound, 2012, s. 24; Subocz, 2020, s. 149).

Wskaźnik NEET jest ściśle powiązany z wynikami gospodarczymi i cyklem koniunkturalnym. Biorąc pod uwagę rekordową liczbę osób z grona NEET po kryzysie finansowym i gospodarczym pod koniec 2000 roku, wśród decydentów pojawiły się obawy, że całe pokolenie młodych ludzi w UE może pozostać poza rynkiem pracy przez wiele lat. Konsekwencje tego zjawiska są dwojaki: na poziomie indywidualnym osoby te doświadczają ubóstwa i wykluczenia społecznego, zaś na poziomie makroekonomicznym zjawisko to oznacza niewykorzystaną siłę roboczą i koszty finansowe związane z ewentualną wypłatą świadczeń z tytułu pomocy społecznej. Podobne obawy budzi spowolnienie gospodarcze związane z pandemią COVID-19. Według danych Eurostatu, w 2019 roku wskaźnik NEET oscylował na poziomie 16,4%. Jednak w 2020 roku wraz z wybuchem pandemii COVID-19 wyraźnie wzrósł o 1,2 punktu procentowego, do 17,6%. Oznacza to, że około 13,6 mln młodych dorosłych w całej UE pozostaje poza rynkiem pracy oraz systemem edukacji i szkoleń. W porównaniu z 2019 rokiem dane za 2020 rok pokazują wyższe wskaźniki NEET w UE dla każdej kategorii wiekowej: 15,7% dla osób w wieku 20–24 lat (wzrost o 1,2 pp.), 18,6% dla osób w wieku 25–29 lat (wzrost o 1,4 pp.) i 18,2% dla osób w wieku 30–34 lat (wzrost o 0,8 pp.) (Eurostat, 2021).

Rys. 2. Wskaźnik NEET dla osób w wieku 20–34 lat w UE w roku 2020 (w %)

Źródło: Eurostat 2021.

Z danych Eurostatu (2021) wynika, że w 2020 roku między państwami członkowskimi UE występowały duże różnice, mając na uwadze wskaźniki NEET dla osób w wieku 20–34 lat (wykres 2). Najniższe odsetki osób młodych pozostających poza rynkiem pracy, systemem edukacji i szkoleń zaobserwowano w takich krajach, jak: Holandia, Szwecja, Luksemburg (poniżej 10,0%). W dziewięciu państwach członkowskich UE wskaźniki NEET były wyższe od średniej unijnej. Wśród nich zdecydowanie najwyższe odnotowano we Włoszech i Grecji, gdzie co najmniej jedna czwarta wszystkich młodych dorosłych w wieku 20–34 lat nie pracowała, nie kształciła się ani nie szkoliła (odpowiednio 29,4% i 25,9%). Relatywnie wysokie odsetki osób z grona NEET odnotowano także w takich krajach, jak Rumunia, Słowacja, Hiszpania i Bułgaria (powyżej 20%). Dla Polski wskaźnik NEET wyniósł 16,7% i był niższy od średniej unijnej. Porównanie między Włochami a Holandią – państwami członkowskimi UE o najwyższych i najniższych wskaźnikach NEET pokazuje, że odsetek młodych dorosłych z grona NEET był 3,5 razy wyższy wśród młodych Włochów niż wśród młodych Holendrów.

W odniesieniu do odsetka młodych dorosłych wykluczonych z rynku pracy oraz z systemu edukacji i szkoleń można zaobserwować znaczne różnice pomiędzy płaciami. W 2020 roku ponad jedna piąta (21,5%) młodych kobiet w wieku 20–34 lat w UE należała do grona NEET, podczas gdy odsetek młodych mężczyzn był

o 7,7 pp. niższy i wynosił 13,8%. Istnieje szereg czynników, które mogą wyjaśniać te różnice płci, m.in.: presja społeczna związana z większą rolą kobiet w rodzinie i rolą mężczyzn w miejscu pracy; doradztwo zawodowe, które może wzmacniać segregację płciową i kierować kobiety do stosunkowo wąskiej grupy zawodów; kwestie rynku pracy, np. pracodawcy wolą zatrudniać młodych mężczyzn niż młode kobiety; młode kobiety częściej niż mężczyźni mają niskopłatną lub niepewną pracę (Eurostat, 2021). W krajach Europy Wschodniej (Bułgaria, Rumunia, Węgry, Czechy, Słowacja i Polska) oraz we Włoszech kobiety stanowią większość osób młodych z grona NEET również ze względu na obowiązki rodzinne (sprawowanie opieki nad dziećmi i innymi członkami rodziny). Młode kobiety spędzają prawie trzy razy więcej czasu na nieodpłatną opiekę i prace domowe niż młodzi mężczyźni. Utrzymujące się różnice płci na rynku pracy zwiększają podatność młodych kobiet na ekonomiczne konsekwencje kryzysu COVID-19, co z kolei stanowi wyzwanie dla osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju ONZ w zakresie równości płci (Konle-Seidl, Picarella, 2021, s. 26–28).

Osoby młode w wieku 20–34 lat, legitymujące się niskim poziomem wykształcenia (podstawowym, zawodowym) prawie czterokrotnie częściej nie pracowały, nie kształciły się ani nie szkoliły w porównaniu z osobami o wyższym poziomie wykształcenia. W 2020 roku wskaźniki NEET w państwach członkowskich UE dla młodych dorosłych z niskim poziomem wykształcenia wahały się od 19,7% (w Luksemburgu) do 50,0% (we Włoszech). Wyższe odsetki NEET odnotowano w Irlandii (52,9%), Bułgarii (56,1%), Słowacji (62,5%) i Chorwacji (63,5%). Połowa państw członkowskich UE mieściła się w przedziale 20%–40%. Wśród młodych dorosłych legitymujących się średnim poziomem wykształcenia wskaźniki NEET wahały się od 5,8% na Malcie do 26,0% we Włoszech. W czterech krajach były wyższe niż 19% (Francja, Irlandia, Grecja i Włochy), podczas gdy większość krajów mieściła się w przedziale 11%–18%. Wskaźniki NEET w sytuacji osób legitymujących się wyższym poziomem wykształcenia były ogólnie niższe, od 4,2% w Holandii do 25,0% w Grecji, przy czym zdecydowana większość państw członkowskich UE odnotowała wskaźnik od 6% do 14% (Eurostat, 2021). Miejsce zamieszkania również różnicowało skalę osób wykluczonych z rynku pracy oraz z systemu edukacji i szkoleń. Z danych Eurostatu (2021) wynika, iż w 2020 roku odsetek młodych dorosłych w wieku 20–34 lat z grona NEET był najniższy w miastach (16,0%) w porównaniu z obszarami wiejskimi (18,8%). Największe różnice między miastami a obszarami wiejskimi odnotowano w Grecji i Rumunii (około 15,5 pp.). Miasta stwarzają ludziom młodym większe możliwości w zakresie zatrudnienia i dostępu do ciekawszych, lepiej płatnych ofert pracy.

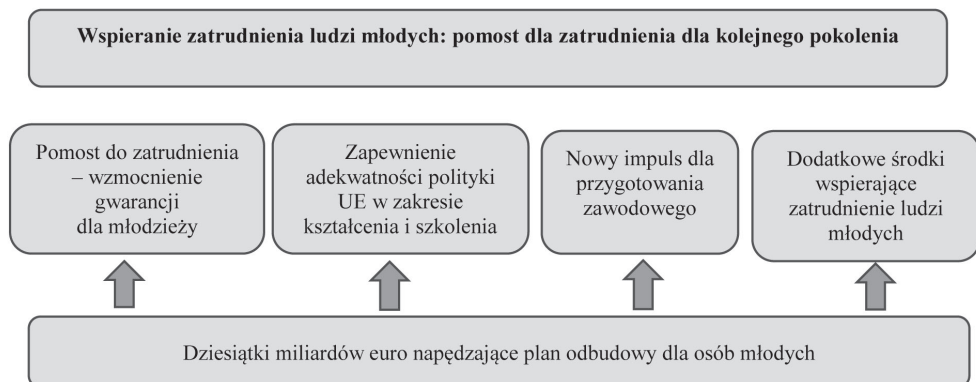
Polityka społeczna UE w zakresie wsparcia ludzi młodych jako odpowiedź na kryzys spowodowany pandemią COVID-19

Eksperti prognozują, iż wpływ pandemii COVID-19 na możliwości zatrudnienia młodych ludzi, ich dochody, wyniki edukacyjne oraz zdrowie psychiczne są ze sobą powiązane i prawdopodobnie z czasem ulegną pogorszeniu, zwłaszcza w przy-

padku młodzieży defaworyzowanej społecznie (Konle-Seidl, Picarella, 2021, s. 10). Inicjatywy i działania na rzecz młodych ludzi są traktowane przez UE priorytetowo. Parlament Europejski w jednej ze swoich rezolucji w sprawie wpływu pandemii COVID-19 na młodzież i na sport (2020/2864(RSP), 2021) wystosował szereg postulatów, w tym m.in.:

- zaapelował do Komisji Europejskiej i państw członkowskich do przeciwdziałania katastrofalnym skutkom pandemii dla zatrudnienia młodzieży poprzez politykę makroekonomiczną (podatkową i monetarną), która lokuje wydatki publiczne w utrzymanie i tworzenie nowych miejsc pracy oraz podnoszenie kwalifikacji młodych ludzi; a także kieruje środki na inwestycje w sektory gospodarki, które mogą przyciągnąć młodych poszukujących pracy, poprzez oferowanie godziwych warunków pracy i wynagrodzenia;
- podkreślił kluczowe znaczenie uczenia się nieformalnego i pozaformalnego, sztuki, sportu, wolontariatu i działań społecznych zachęcających młodzież do uczestnictwa i spójności społecznej jako narzędzi, które mogą mieć ogromny wpływ na społeczności lokalne;
- podkreślił, iż Rada Europejska powinna bardziej ambitnie wspierać młode pokolenia, m.in. poprzez uwzględnienie większego wsparcia dla młodych ludzi w planach odbudowy – 10% na edukację i 20% wkładu na Europejską Strategię Cyfrową;
- wezwał państwa członkowskie do zwiększenia inwestycji w rozwiązania cyfrowe oraz umiejętności w zakresie czytania i pisania, a także do umożliwienia korzystania z technologii cyfrowych wszystkim obywatelom; do promowania rozwoju niezależnych, wielojęzycznych i bezpłatnych narzędzi uczenia się on-line w celu poprawy ogólnego poziomu umiejętności i kompetencji cyfrowych w ramach realizacji planu działania na rzecz edukacji cyfrowej (na lata 2021–2027);
- zaapelował do szerokiego korzystania z usług w zakresie zdrowia psychicznego, wsparcia psychospołecznego i zajęć sportowych. Parlament Europejski podkreślił negatywny wpływ pandemii na młode osoby niepełnosprawne i młode osoby mieszkające na obszarach wiejskich oraz wezwał państwa członkowskie do zwrócenia szczególnej uwagi na potrzeby tych osób poprzez dostosowanie usług wsparcia;
- proponował zastosowanie w różnych politykach społecznych podejścia opartego na zasadach niedyskryminacji i równości oraz przypomniał o potrzebie wsparcia i ochrony słabszych grup społecznych takich, jak młodzi ludzie niepełnosprawni, młodzi ze środowisk defaworyzowanych i zagrożeni przemocą domową, młodzi migranci i uchodźcy itp.

W lipcu 2020 roku Komisja Europejska zaproponowała nowe rekomendacje wsparcia ludzi młodych w kontekście pandemii COVID-19, które mają im pomóc wejść lub wrócić na rynek pracy bądź ułatwić przejście od kształcenia do zatrudnienia (rys. 1). Zostały one scharakteryzowane poniżej.

Rys. 3. Propozycje Komisji Europejskiej w zakresie wspierania zatrudnienia ludzi młodych w czasie pandemii COVID-19

Źródło: COM (2020).

Pomost do zatrudnienia - wzmocnienie gwarancji dla młodzieży

Instrument „Gwarancja dla młodzieży”, który został wprowadzony w 2013 roku, przyczynił się do wejścia na rynek pracy dla ponad 24 mln osób młodych w całej UE. Zalecenia Rady Europejskiej stanowią wzmocnienie „Gwarancji dla młodzieży”. Przede wszystkim grupa osób młodych poniżej 25. roku życia, bezrobotnych lub nieaktywnych zawodowo zostaje rozszerzona o wszystkie takie osoby poniżej 30. roku życia. Przewidziano również wsparcie w zakresie tworzenia miejsc pracy, a także różnych działań aktywizujących (poradnictwo, doradztwo zawodowe i mentoring). Podjęto kwestie stereotypów płci, rasy i pochodzenia etnicznego, przy jednoczesnym wsparciu różnorodności i włączenia społecznego, także osób młodych z niepełnosprawnościami. Założono, że bardziej spersonalizowane i ukierunkowane podejście powinno sprawić, aby nikt nie pozostał bezrobotny, poza systemem kształcenia lub szkolenia przez okres dłuższy niż cztery miesiące. Podkreślono znaczenie nawiązywania partnerstw np. z pracodawcami lub ze służbami świadczącymi usługi społeczne. Zapowiedziano przyspieszenie transformacji cyfrowej. Osoby młode nie powinny wchodzić na rynek pracy bez co najmniej podstawowych umiejętności cyfrowych; dlatego też przewidziano krótkie i praktyczne szkolenia przygotowawcze dostosowane do konkretnych potrzeb młodych. Do osiągnięcia tego celu przyczyni się również nowy europejski program na rzecz umiejętności służący zrównoważonej konkurencyjności, sprawiedliwości społecznej i odporności (COM 2020, s. 4–5). W tej inicjatywie nacisk położony jest zatem na aktywizację zawodową, niwelowanie wszelkich praktyk dyskryminacyjnych na rynku pracy, wspieranie inkluzji społecznej (włączenia społecznego) oraz na kształtowanie i rozwijanie umiejętności cyfrowych młodych ludzi.

Zapewnienie adekwatności polityki UE w zakresie kształcenia i szkolenia

Kształcenie i szkolenie zawodowe odgrywają kluczową rolę we wspieraniu zatrudnienia ludzi młodych. Są najważniejszymi czynnikami wyrównywania szans życiowych w społeczeństwie – przeciwdziałają ubóstwu osób młodych i ich wykluczeniu społecznemu. Zapewnienie adekwatności systemów kształcenia i szkolenia zawodowego oznacza inwestowanie w przygotowanie cyfrowe oraz zabezpieczenie każdemu słuchaczowi, nauczycielowi i instruktorowi dostępu do niezbędnych narzędzi i technologii. Istotne jest również rozwijanie zestawu umiejętności, których nabycie umożliwi opracowywanie i wytwarzanie produktów i usług, a także zarządzanie nimi w sposób zrównoważony środowiskowo, zapewniający pracodawcom wykwalifikowaną siłę roboczą. Zakłada się, że zmodernizowana oraz aktywna polityka w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego przyczyni się do zmniejszenia w całej UE liczby osób młodych z grona NEET. Polityka ta wyznacza ambitne cele dotyczące zdolności do zatrudnienia osób zdobywających wiedzę w ramach kształcenia i szkolenia zawodowego (82%), ekspozycji na uczenie się oparte na pracy (60%) oraz międzynarodowej mobilności (8%). Polityka ta przyczyni się także do poprawy jakości kształcenia ustawicznego i przygotowania zawodowego w ramach wzmocnionej gwarancji dla młodzieży. Instytucje kształcenia i szkolenia zawodowego powinny stać się centrami doskonałości zawodowej, które oferują innowacyjne rozwiązania szkoleniowe, ułatwiają dostęp do najnowszych technologii i działają jako inkubatory przedsiębiorczości. Jednocześnie istotne jest aktywne przeciwdziałanie różnym formom dyskryminacji, upowszechnianie równości szans za pomocą działań promujących, np. równowagę płci w tradycyjnie „męskich” lub „kobięcych” zawodach. Oznacza to również usuwanie barier, które utrudniają uczestnictwo osób reprezentujących mniejszości rasowe i etniczne (w tym Romów, migrantów) oraz osób z niepełnosprawnościami (COM 2020, s. 6–7). Komisja Europejska w niniejszym zaleceniu ponownie zwraca uwagę na wagę umiejętności cyfrowych i konieczność inwestycji w najnowsze technologie oraz niwelowanie praktyk dyskryminacyjnych na rynku pracy.

Nowy impuls dla przygotowania zawodowego

Europejski sojusz na rzecz przygotowania zawodowego, od momentu jego utworzenia w 2013 roku, odegrał zasadniczą rolę w znalezieniu ponad 900 tys. miejsc przygotowania zawodowego dla ludzi młodych. W planach instytucji unijnych jest odnowienie sojuszu, którego cele są następujące:

- zapewnienie wysokiej jakości skutecznego przygotowania zawodowego oraz zachęcanie państw członkowskich UE do podjęcia takiego zobowiązania,
- zachęcanie do wspierania małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) w zapewnianiu stałej podaży wysokiej jakości, skutecznego przygotowania zawodowego,
- mobilizowanie władz lokalnych i regionalnych jako katalizatorów przygotowania zawodowego w środowisku lokalnych przedsiębiorstw,

- intensyfikacja dialogu społecznego poprzez aktywne zaangażowanie krajowych partnerów społecznych,
- czynne zaangażowanie europejskich sektorowych Komitetów ds. Dialogu Społecznego,
- wspieranie reprezentacji uczniów zawodu w państwach członkowskich UE poprzez wznowienie działalności europejskiej sieci uczniów zawodu (COM 2020, s. 8–9). W niniejszym zaleceniu Komisja Europejska wzywa natomiast państwa członkowskie UE do podjęcia zobowiązań w zakresie przygotowania zawodowego skierowanego do młodych ludzi oraz zaangażowania w tym zakresie lokalnych przedsiębiorców, lokalnych i regionalnych władz, a także rozwijanie dialogu społecznego.

Dodatkowe środki wspierające zatrudnienie ludzi młodych

Jednym ze sposobów na przyspieszenie odbudowy rynku pracy w czasie pandemii COVID-19 jest wspieranie samozatrudnienia. Osobom młodym często brakuje sieci kontaktów, umiejętności w zakresie przedsiębiorczości oraz informacji o dotacjach dla firm. Sieci kontaktów umożliwiają początkującym przedsiębiorcom wymianę doświadczeń z innymi firmami, wzorcami godnymi naśladowania, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi lokalnymi usługami wsparcia dla firm typu „start-up”. Konstruktywna wymiana najlepszych praktyk zwiększy skuteczność istniejących sieci dla młodych przedsiębiorców na szczeblu krajowym i lokalnym. Atrakcyjną formą samozatrudnienia dla osób młodych może być także przedsiębiorczość społeczna, gdyż spółdzielnie i przedsiębiorstwa społeczne są często bardziej odporne na cykle koniunkturalne. Osoby młode, które jeszcze nie weszły na rynek pracy lub dopiero na niego wkraczają, mogą być pozbawione dostępu do ochrony socjalnej. Aby złagodzić gospodarcze i społeczne skutki pandemii COVID-19, niektóre państwa członkowskie UE wprowadziły szereg środków wspierających jednostki znajdujące się w niekorzystnej sytuacji, które wcześniej nie były objęte pomocą. Wśród osób młodych coraz bardziej powszechne stają się niestandardowe formy zatrudnienia, takie jak praca za pośrednictwem platform internetowych. Stwarzają one nowe możliwości zawodowe, łącząc pracę z edukacją lub sprawowaniem opieki nad członkami rodziny. Instytucje unijne postulują zniwelowanie luki w dostępie do ochrony socjalnej w przypadku nowych form zatrudnienia, a jednocześnie zapewnienie dalszej poprawy warunków pracy (COM 2020, s. 10–11). W ostatnim zaleceniu zwraca się z kolei uwagę na konieczność rozwijania kapitału społecznego osób młodych (w rozumieniu sieci kontaktów, znajomości i nieformalnych powiązań międzyludzkich), który ułatwia nie tylko wymianę doświadczeń z przedsiębiorcami, ale również może być pomocny w znalezieniu zatrudnienia. Istotna jest również ochrona socjalna nowo zatrudnionych, młodych pracowników.

Podsumowanie

Jak zauważono na wstępie, młodzi ludzie – w porównaniu z innymi grupami wiekowymi – są kategorią społeczną najbardziej dotkniętą kryzysem wywołanym pan-

demią COVID-19. Największym zagrożeniem jest wzrost bezrobocia i długotrwałe wykluczenie z rynku pracy. Poprzednie recesje pokazują, że bezrobocie młodych nie tylko szybko i znacząco wzrasta na początku pogorszenia koniunktury gospodarczej (O'Higgins, 2011, cyt. za: ILO, 2020, s. 3), ale także utrzymuje się powyżej poziomów sprzed kryzysu długo po ożywieniu gospodarczym (Verick, 2009). W szczególnie trudnej sytuacji są młodzi dorośli z grona NEET, których wskaźnik w czasie obecnej pandemii wzrósł dwukrotnie w porównaniu z kryzysem ekonomicznym z lat 2008/2009. Reakcja decydentów politycznych powinna być zatem natychmiastowa. Młoda generacja, która jest przyszłością UE, zawsze była traktowana przez instytucje unijne priorytetowo. Polityka społeczna UE w postaci rekomendacji w zakresie wsparcia ludzi młodych jako odpowiedź na kryzys spowodowany pandemią COVID-19 koncentruje się wokół m.in. działań aktywizujących, inwestycji w technologie cyfrowe w celu poprawy ogólnych kompetencji cyfrowych ludności, objęcia wsparciem defaworyzowanych grup społecznych (np. niepełnosprawnych, mniejszości etniczne i rasowe, młodych migrantów i uchodźców); wspierania samozatrudnienia (w tym niestandardowych); nacisku na kształcenie się formalne i pozaformalne. Wypada również wspomnieć o konieczności objęcia szczególną ochroną młode kobiety, które są częściej niż młodzi mężczyźni narażone na znalezienie się w gronie NEET. Od państw członkowskich UE oraz od wielkości środków finansowych zależy w tej chwili to, czy i jak szybko te rekomendacje zostaną wcielone w życie.

Bibliografia

1. Barford A., Coutts A., Sahai G. (2021), *Youth Employment in Times of COVID. A global review of COVID-19 policy responses to tackle (un)employment and disadvantage among young people*, International Labour Organization, Geneva.
2. COM (2020), 276 final, *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów, Wspieranie zatrudnienia ludzi młodych: pomost do zatrudnienia dla kolejnego pokolenia*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0276&from=EN>, dostęp: 8.01.2022.
3. Delebarre J. (2016), *NEET: Young People Not in Education, Employment or Training*, Briefing Paper, No 06705, House of Commons Library.
4. Eurofound (2012), *NEET's – Young people not in employment, education, or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe*, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
5. Eurofound (2020), *Living, working and COVID-19*, COVID-19 series, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
6. Eurostat (2021), *Statistics on young people neither in employment nor in education or training*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training#Young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training, dostęp: 26.01.2022.
7. ILO (International Labour Organization) (2021a), *An update on the youth labour market impact of the COVID-19 crisis*, Statistical brief, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/briefingnote/wcms_795479.pdf, dostęp: 4.02.2022.

8. ILO (International Labour Organization) (2021b), *ILO Monitor: COVID-19 and the world of work, Seventh edition*, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_767028.pdf, dostęp: 4.02.2022.
9. ILO (International Labour Organization) (2020), *Preventing exclusion from the labour market: Tackling the COVID-19 youth employment crisis*, Policy brief, https://sdgs.un.org/sites/default/files/documents/26635youth_covid_policy_brief.pdf, dostęp: 17.01.2022.
10. Konle-Seidl R., Picarella F. (2021), *Youth in Europe: Effects of COVID-19 on their economic and social situation*, Publication for the committee on Employment and Social Affairs, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, Luxembourg.
11. Lambovska M., Sardinha B., Belas J. (2021), *Impact of Covid-19 pandemic on the Youth unemployment in the European Union*, "Ekonomicko-manazerske spektrum", 15(1).
12. McKinsey & Company (2020), *Safeguarding Europe's livelihoods: mitigating the employment impact of COVID-19*, <https://www.mckinsey.com/industries/public-and-social-sector/our-insights/safeguarding-europes-livelihoods-mitigating-the-employment-impact-of-covid-19>, dostęp: 4.02.2022.
13. O'Higgins N. (2011), *The impact of the economic and financial crisis on youth employment: Measures for labour market recovery in the European Union, Canada and the United States*, Employment working paper no. 70, ILO, Geneva.
14. 2020/2864(RSP) *Resolution on the impact of Covid-19 on youth and on sport*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0045_EN.html, dostęp: 8.01.2022.
15. Subocz E. (2020), *O młodzieży wyłączonej z systemu edukacji i rynku pracy – wybrane aspekty zjawiska z perspektywy europejskiej i polskiej*, „Praca Socjalna”, nr 3(35).
16. Verick, S. (2009), *Who is hit hardest during a financial crisis? The vulnerability of young men and women to unemployment in an economic downturn*, IZA Discussion Paper no. 4359, Bonn.
17. <https://www.statista.com/statistics/613670/youth-unemployment-rates-in-europe/>, dostęp: 4.01.2022.
18. <https://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>, dostęp: 5.01.2022

dr Elżbieta Subocz

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie